

DE BUITENLANDSE WERKWEEK VAN 1999

Marjo en Nico Dam

Hooischelf 13, 6581 SL Malden

Na een zeer droog en warm begin van september in zowel Nederland als België, en na enkele sombere e-mails van Belgische mycologen was het dan zover: Op 18 september vertrok een 30-tal Nederlandse mycologen met volgeladen auto's en waarschijnlijk een gevoel van "laten we er het beste maar van hopen", naar het uiterste zuiden van België, voor een "weekje paddestoelen". Ongeveer een maand te laat voor de zonsverduistering, zoals enkele collega's fijntjes meenden te moeten opmerken.

Le Centre

Het onderkomen van de werkweek was het "Centre de Dépaysement et de Plein Air" (CDPA) in Buzenol / Ethe. Dit is een instelling gericht op natuureducatie van met name leerlingen van basisscholen en middelbare scholen, en als zodanig uitstekend ingericht voor een mycologische werkweek. In het Centre hadden wij twee ruime werkzalen tot onze beschikking, met een inpandig "balkon" waar het voor de droogtorens goed toeven was. De slaapkamers leverden een verrassing op: houten stapelbedden in plaats van de wat verouderde entourage die wij ons van het jaar ervoor konden herinneren. En inderdaad bleken we de eersten te zijn die die nieuwe bedden zouden beslapen. Maar houten stapelbedden betekenen groot gekraak bij iedere beweging. Dit in combinatie met een keiharde matras heeft menig mycoloog een enigszins doorwaakte nacht opgeleverd.

Het Centre had een aparte eetzaal, waarin, naast de maaltijden, twee andere vermeldenswaardige objecten te vinden waren. Enerzijds was er de regelmatig aangevulde voorraad Orval trappistenbier. Daarnaast was er in de eetzaal een klimwand aangelegd. De scholieren, 6 à 7 jarigen, die door de week ook in het Centre logeerden, mochten zich hierop uitleven. Ook één van onze medemycologen bleek tot groot plezier van de belgische jeugd klimcapaciteiten te hebben. Er klonk dus ook een groot gejuich toen Anneke boven aan de wand hing en ook de afdaling zonder ongelukken volbracht. Overigens zij hier ook de keukenploeg een compliment gemaakt; we denken dat het onmogelijk was om in deze werkweek af te vallen.

La Gaume

De streek waarin we zaten, La Gaume, ligt aan de zuidrand van de Ardennen, op niet uitgesproken kalkrijke maar vaak wel lemige bodem. Het is een heuvelachtig landschap, waarin brede gordels van loof- en naaldbossen afgewisseld worden door cultuurland. Tijdens de 1e Wereldoorlog is hier geweldig gevochten, en er is een aantal slachtpartijen geweest waarbij duizenden slachtoffers per dag zijn gevallen. In de woorden van Mr. Frasselles, een lokale mycoloog met wie we één dag op stap zijn geweest: "België was onder de voet gelopen door de Duitsers, en de Fransen schoten te hulp. Daar kwamen ze aan, uit het zuiden. Hele regimenten soldaten, te voet, in schitterende blauw met rode uniformen en marsmuziek voorop. En de Duitsers? Die zaten stil in de bosrand, in schutkleuren, achter hun mitrailleurs te wachten....." Verspreid over de hele streek liggen dan ook de vele oorlogskerkhoven en monumenten.

Veel van de bossen zijn nadrukkelijk in gebruik als jachtgebied, en het was niet ongebruikelijk om tussen de bomen tientallen uit takken gevlochten schermen te zien staan, met ruimhartig uitgestrooide maïskorrels op de bosbodem eromheen. Gelukkig voor ons was het jachtseizoen nog niet begonnen, maar te denken geeft het wel. Afgezien daarvan waren er grote oppervlakten met erg fraai bos. Veel beukenbossen met ook veel jonge opslag ertussen, gemengde bossen in beekdalen en natte sparrenbossen met veenmos op de bodem. In principe zag het er dan

ook uit alsof het een uitstekend gebied voor paddestoelen zou moeten zijn (en dat is door eerdere hier gehouden werkweken ook wel bevestigd), maar door de droge, warme nazomer moesten we dit jaar erg kieskeurig zijn. Vooral de wat hoger gelegen beukenbossen bleken uiterst arm aan paddestoelen, maar ook de enkele natte sparrenbossen die bezocht zijn bleken verbazend leeg. Als gevolg hiervan hebben veel excursies de wat lager of in terreininzinkingen en beekdalen gelegen bosjes opgezocht, en daaruit zijn wel degelijk een hoop leuke vondsten gekomen.

Les excursies

Iedere dag zijn we in twee groepen op excursie geweest. Per excursie werden gemiddeld ongeveer 150 soorten paddestoelen gevonden; toppers waren twee excursies naar de Vallée de Laclaireau, beide met ruim 200 soorten (maar de laatste excursie duurde dan ook van 9.00 uur 's ochtends tot 6.00 uur 's avonds). Het totaal aantal soorten van de werkweek bedroeg 630. De geslachten *Russula* en *Cortinarius* waren het best vertegenwoordigd (of althans het meest verzameld), beide met 42 soorten.

De al genoemde excursie onder leiding van Mr. Frasselles bezocht de bossen ten noorden van Rossignol. Deze bossen zijn erg uitgestrekt, en bestaan vooral uit beukenpercelen, maar er zitten ook stukken nat sparrenbos en elzenbroekbos tussen. Een "voorexkursie" naar dit gebied (in 1998) was erg veelbelovend, met vondsten van o.a. de Roestvlekkencantharel (*Cantharellus ferrugineus*), de Roze amaniet (*Amanita eliae*) en de Stersporige trechterzwam (*Omphaliaster asterosporus*). Dit jaar leek het bos erg van de droogte te leiden te hebben gehad, maar toch kwamen er ook nu weer wat interessante vondsten uit, zoals de Violette gordijnzwam (*Cortinarius violaceus*), de ietwat tegenstrijdige Droge slijmkop (*Hygrophorus penarius*) en de Stippelsteelslijmkop (*H. pustulatus*). Massaal aanwezig was een Fopzwam, en wel de soort die wij de Gewone fopzwam (*Laccaria laccata*) zouden noemen. Echter tot onze verrassing waren de Belgische mycologen, na uitgebreide studie, tot het besluit gekomen dat het om de Steenrode fopzwam (*L. fraterna*) moest gaan. Dat was wel even schrikken. Uiteindelijk is de Gewone fopzwam in Nederland een behoorlijk algemene soort, en het zou niet zo fijn zijn als iedereen die consequent verkeerd benoemd had. Na enig heen-en-weer gevraagd bleek dat het hier zeer waarschijnlijk weer eens om een misverstand ging. Wat wij normaal gesproken *L. laccata* noemen is in feite *L. laccata* var. *pallidospora*, niet var. *laccata*. (Dat heeft te maken met een ongelukkige type-keuze voor var. *laccata*.) De Belgen hadden zich wel gerealiseerd dat de Fopzwam in kwestie niet de *echte* *L. laccata* var. *laccata* kon zijn, maar waren niet op de hoogte van het bestaan van de var. *pallidospora*. Zij zochten dan ook een andere naam voor deze paddestoel, en kwamen zo op *L. fraterna*, een soort die nauw met *L. laccata* verwant is. Ook algemeen was de Stinktaailing (*Micromphale perforans*), één van die paddestoelen die na een lange droge periode snel op regen reageren. Door de lokale mycologen wordt deze soort ook wel "Champignon de Harnoncourt" genoemd, naar de stank die de lokale papierfabriek, gevestigd in het plaatsje Harnoncourt, uitbraakt. Erg bijzonder was een in het bos gelegen kerkhofje met Franse oorlogsgraven van de 1^e Wereldoorlog, lokaal bekend als de Boombasiliek: Een stille plek onder beuken en eiken met enkele honderden graven, allemaal van dezelfde datum, 20 augustus 1914. De bodem was geheel bedekt met mos. Van Ruben Walleyen hadden we al gehoord dat alle zeven *Cantharellus*-soorten van België op dit kerkhof aangetroffen waren. Nu was vooral een grote groep van de "echte" Muffe gordijnzwam (*Cortinarius hinnuleus*) opvallend, samen met enkele vruchtlichamen van de Indigoboleet (*Gyroporus cyanescens*).

Een tweede vermeldenswaardig terrein is de Vallée de Laclaireau, op wandelafstand ten oosten van het CDPA. Dit is een beschermd natuurgebied waar twee excursies naar toe zijn geweest, beide goed voor een vondstenlijst met ruim 200 soorten. Landschappelijk gezien waren de zogenaamde "Crons" een opmerkelijk verschijnsel. Een "Cron" is een smalle beekloop met kalkhoudend water waarvan de met mos begroeide oevers door dikke kalkafzettingen het uiterlijk van liggende druipstenen hebben gekregen. Het laat zich raden dat die kalk niet tot het water beperkt

bleef, maar ook in de bodem terug te vinden was. Mogelijk is dat de reden voor het grote aantal bijzonderheden dat hier gevonden is. Eén daarvan betrof een Boorwortelzwam (*Phaeocollybia*), al hadden we ons dat bij het verzamelen niet gerealiseerd.

"Een *Cortinarius*!"

"Nee, hij heeft geen velum. Een *Galerina* misschien?"

"Zo donker?"

"Waarom graaf je de steel eigenlijk niet helemaal uit?"

"#@& **!", enz.

Bij nadeterminatie bleek het om de Tengere boorwortelzwam (*Ph. arduennensis*) te gaan, een soort die sinds kort ook uit Nederland bekend is.

Andere bijzonderheden van deze twee excursies waren de Rossige collybia (*Collybia distorta*); een aantal opvallende Gordijnzwammen, zoals de Kaneelkleurige knolgordijnzwam (*Cort. laniger*) en een bijzonder fraaie *Telamonia* (= een soort uit één van de ondergeslachten van *Cortinarius*) met vuurrood velum op hoed en steel, die we voorlopig de naam *C. colus* hebben gegeven; de knalpaarse, zoetgeurende Violette satijnzwam (*Entoloma euchroum*); de Goudrandmycena (*Mycena aurantiomarginata*), met opvallend oranjegele lamelsnede; de in ons land mogelijk uitgestorven Purperen bosbekerzwam (*Peziza celtica*); en tenslotte de Streephoedgrauwkop (*Tephrocybe striaepilea*).

Met bovenstaande voorbeelden hebben we slechts een fractie van de excursies voor het voetlicht gehaald. Daarnaast is er natuurlijk bij de andere excursies ook een behoorlijk aantal bijzondere soorten gevonden. Vaak waren dat soorten die in Nederland, en soms ook in België, zeldzaam of zelfs niet bekend zijn (en natuurlijk zijn dat de soorten die je op de buitenlandse werkweek hoopt te vinden). Enkele voorbeelden hiervan zijn de Grote knoflooktaailing (*Marasmius alliaceus*), die pas in de afgelopen herfst voor het eerst onomstotelijk in Nederland is gevonden (omgeving van Arnhem); de Prachtmycena (*Mycena crocata*), pas sinds enkele jaren uit Zeeland en Zuid-Holland bekend; en het Plooiwaaier (*Plicaturopsis crispa*), ook pas sinds enkele jaren uit ons land bekend, maar blijkbaar bezig met een onstuitbare opmars. Naast deze voor Nederland (bijzonder) ongewone soorten kwamen we soms ook bekende soorten in ongebruikelijke vormen tegen. We komen er niet onder uit om hier de Groene knolamaniet (*Amanita phalloides*; één van de weinige dodelijk giftige paddestoelen) te noemen. Een nogal verpieterd exemplaar hiervan, wat gelig, de ring al verdwenen en bovendien slordig geplukt zodat de volva in de grond was achtergebleven, werd bij één van de deelnemers (mister X (m/v)) aangedragen, met de vraag of dat niet de Zonnerussula (*Russula solaris*) zou kunnen zijn. Tsja, dat zou kunnen, hij is een beetje gek, maar paddestoelen zijn nu eenmaal variabel; thuis maar even nakijken. Terug in het CDPA bleek er eigenlijk niet erg veel voor de Zonnerussula te spreken: het vlees was vezelig in plaats van breekbaar, de smaak was mild ipv scherp, de lamellen waren wit en vrij van de steel....Vrij van de steel? Het zal toch geen Amaniet zijn? Controle van de sporen bevestigde dat vermoeden snel, en het bleek dus een atypisch exemplaar van de Groene knolamaniet te zijn. Echter, het hapje paddestoel waaraan was geconstateerd dat de smaak mild was, was doorgeslikt in plaats van uitgespuugd. Alle milde Russula's zijn tenslotte toch eetbaar.... Gelukkig is het allemaal met een sisser afgelopen, maar we weten nu wel dat de Belgische artsen een *A. phalloides*-vergiftiging zeer serieus nemen!

Al met al heeft deze werkweek voldoende bijzondere soorten opgeleverd om iedereen tevreden te stellen, en, dankzij het plezierige onderkomen en de landschappelijk zeer fraaie omgeving, is ook het sociale aspect niets te kort gekomen. We willen dan ook besluiten met Roel Douwes te bedanken voor zijn bezielende debuut als werkweekleider, en Grieta Fransen en Johan Steketee voor het snel in elkaar zetten van de totaallijst van de vondsten van deze werkweek.

P.S. Na afloop van de werkweek is de laatste auteur van dit verhaal nog verder zuidwaarts afgezakt. Onderweg bleek in het dorpje Ferdrupt een paddestoelententoonstelling georganiseerd te

zijn. Op de tafels bleken vrijwel dezelfde soorten te liggen die wij de afgelopen week ook in België gevonden hadden. Ook de bossen in de buurt van Basel leverden niet veel nieuws op (maar wel een heksenkring van 17 volwassen exemplaren van de Geschubde boleet (*Strobilomyces strobilaceus*)). Blijkbaar is het weer in de hele streek van Vogezen en Ardennen in de aan de werkweek voorafgaande periode vergelijkbaar geweest, waardoor slechts een relatief beperkt aantal soorten paddestoelen het aangedurfd heeft om vruchtlichamen te vormen.

ZUID-HOLLANDSE ZWAMDAG

Ook in het jaar 2000 wordt er gewoon weer zo'n evenement georganiseerd. Gezellig bijpraten, over elkaars belevenissen horen en hopelijk weer een interessante lezing over het een of ander. Plaats van samenkomst is

Natuurcentrum "De Boshoeck", Bospad 3 in Schiedam-Noord en als datum is gekozen voor zaterdag 26 februari. Noteer deze datum alvast in de nieuwe agenda!

Grieta Fransen

GROOTSCHALIGE PADDENSTOELENPLUK, EEN TOENEMEND PROBLEEM?

Commissie Paddestoelen en Natuurbeheer (CPN)

Gedurende de laatste tientallen jaren is met de toenemende erkenning van natuurwaarden ook de waardering voor paddestoelen toegenomen, zowel bij het publiek als bij terreinbeheerders. Een gevolg hiervan is dat men ook is gaan nadenken over de mogelijk schadelijke effecten van het plukken van paddestoelen. Vandaar dat de NMV, bij monde van de Commissie Paddestoelen en Natuurbeheer (CPN) hierover een duidelijk standpunt heeft geformuleerd (Jansen *et al.*, 1983). Dit komt er op neer dat alleen paddestoelen geplukt mogen worden met een redelijk doel. Enerzijds kan dat zijn voor studie, bijvoorbeeld inventarisatie, determinatie of fotografie. Anderzijds kan dat zijn voor onderwijs of demonstraties tijdens excursies.

De laatste jaren duiken in de media steeds frequenter berichten op over commerciële of grootschalige pluk ('paddestoelenroof') van paddestoelen, ook in natuurreservaten. Dit plukken gebeurt vooral voor culinaire doeleinden, maar ook hallucinogene paddestoelen ('paddo's') zijn in de mode. Van welke omvang is deze pluk? Wat zijn de ervaringen van terreinbeheerders? Is er aanleiding om het standpunt van de NMV bij te stellen? Om deze vragen te kunnen beantwoorden heeft de CPN een kleine steekproef uitgevoerd onder 15 beheerders van natuurterreinen. Daarin werd gevraagd of er de laatste tijd sprake is geweest van pluk of roof, of er sprake is van een toename en of en hoe hiertegen is opgetreden.

In totaal zijn er zeven reacties binnengekomen. In zes reacties wordt melding gemaakt van regelmatige pluk door mensen die 'een maaltje' verzamelen. Ook signaleren enkele beheerders een toenemende trend, met name een toenemend aantal plukkers uit Duitsland, Oost- en Zuid-Europa. Deze trend werd ook al gesignaleerd door diverse leden van de vereniging. Eén beheerder meldt recente paddestoelenroof en een ander roof in het verleden.

In vrijwel alle gevallen waarin pluk is geconstateerd, is waarschuwend opgetreden. Processen verbaal zijn niet opgemaakt, ook niet in het geval van paddestoelenroof. Een groot deel